

*method according to the invention provides making of Mistelle of increased strength and reduced acidity after destemming-crushing grapes, electro plasmolysis impact on pulp, its compaction, pressing and clarifying wort fractions, its fortification to at least 35% vol. By the wine distillate with strength of 68 ... 75% vol, matured for at least 1 year in contact with the crushed (4 ... 8 mm) seeds of grapes or oak chips - *Qierqus robur*, in the proportion of 10:1, pre-treated during 12-15 hours at $t = 110$ °c, followed by aging of alcoholized mixture for at least 8 months.*

Keywords: mistelle, two fractions - ravak and rebeja, electro plasmolysis, wine by products, wine distillate, grapes seeds, oak chips.

УДК 634.8:631.1

В. В. Власов *д-р с.-г. наук, чл.-кор. НААН України,*
І. В. Белоус, *канд. екон. наук,*
Л. В. Джабурія, *канд. техн. наук*

Національний науковий центр
«Інститут виноградарства і виноробства ім. В. Є. Таїрова»

Любка О. С., *канд. с.-г. наук*
Закарпатська сільськогосподарська науково-дослідна станція
Україна

ПРОБЛЕМИ ВИНОГРАДАРСТВА ТА ВИНОРОБСТВА ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Визначено та науково обґрунтовано шляхи вирішення проблем виноградарства і виноробства Закарпатського регіону. Параметри перспективного розвитку виноградарства та виноробства узагальнено у вигляді регіональної програми. Згідно проекту Програми розвитку галузі виноградарства Закарпатської області може бути забезпечено шляхом інноваційного оновлення. У статті зазначені основні параметри розвитку виноградарства в підприємствах Закарпатської області до 2025 року та прогнозні розрахунки економічної діяльності виноградарства на Закарпатті.

Ключові слова: виноградарство, виноробство, Закарпатська область, регіональна програма розвитку, ефективність, інновації.

Постановка проблеми. Закарпаття є одним з регіонів України, що має унікальні природно-кліматичні умови для розвитку виноградарства. Виноградарство та виноробство в області завжди були однією з пріоритетних бюджетоутворюючих галузей сільського господарства [1].

Кризовий стан виноградарства України протягом останніх років позначився також на виноградарстві Закарпаття. Причини цього явища частково полягають у загальноукраїнських проблемах, як-то: загальна економічна криза в Україні, недосконалість вітчизняного законодавства, яке покликане регулювати галузеві питання (Закон України «Про виноград та виноградне вино» та ін.), відсутність протягом останніх трьох років фінансування закладання нових виноградників та ін. [2].

Аналіз основних досліджень і публікацій. Основні аспекти розвитку виноградарсько-виноробного підкомплексу знайшли відображення у роботах Авідзби А. М., Бузні А. Г., Валушко Г. Г., Власова В. В., Гаркуші О. М., Домарецького В. А., Додонова С. В.,

Єрмакова О. Ю., Лянного О. Д., Мелешко Л. Ф., Матчиної І. Г., Оганесянца Л. А., Панасюка А. Л., Рибінцева В. О., Соколова В. І., Спектора Я. С., Тулаєвої М. І., Фуркевича В. О., Червена І. І., Черемісиної С.Г., Шерера В. О. та ін.

Проте низка проблем, пов'язаних з реформуванням виноградарсько-виноробної галузі окремих регіонів, визначення стратегії їх подальшого розвитку в умовах міжнародної економічної інтеграції, вимагають більш детального опрацювання.

Метою статті є визначення шляхів стабілізації та подальшого ефективного функціонування виноградарсько-виноробного підкомплексу Закарпатської області з метою насичення внутрішнього ринку якісною конкурентоспроможною продукцією, а також підвищення її експортного потенціалу.

Викладення основного матеріалу. Вина Закарпаття увійшли в каталоги кращих вин держави, неодноразово отримували золоті нагороди на міжнародних виставках ярмарках, серед яких “Троянда Закарпаття”, “Середнянське”, “Леанка”, “Променисте”, “Спокусниця”, та високоякісні коньяки „Закарпатський”, “Тиса”, “Карпати”, “Ужгород”. Завдяки широкому асортименту та якості добре зарекомендувала себе у споживачів та стала відомою продукція, що виробляється під торгівельним брендом „Котнар” та „Чизай”. Ґрунтово-кліматичні особливості окремих виноградарських зон області сприяють вирощуванню винограду та виготовленню з нього винопродукції із найменуванням за місцем походження (“Середнянське”, “Берегівське”, “Іршавське”, “Троянда Закарпаття” та ін.) [3].

Стабільно та динамічно розвивається приватне виноробство, а приватні винороби є учасниками різних фестивалів, ярмарок та суб'єктами сільського зеленого туризму.

Площа виноградних насаджень у всіх категоріях господарств станом на 01.01.2016 року становить 3,8 тис. га, в т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – 1,4 тис. га або 37% від загальної площі.

Основні площі виноградних насаджень розміщені у виноградарських зонах п'яти районів: Берегівському – 1426 га (29,2%), Мукачівському – 1312 га (26,9%), Іршавському – 1060 га (21,7%), Ужгородському – 500 га (10,2%) та Виноградівському 525 га (10,8%). Структура виноградників за віковим складом є наступною: до 10 років - всього 23% насаджень, до 20 років – 27%, до 30 років – 45% і більше 30 років – 5%.

На даний час у сортовому складі виноградних насаджень області переважають ізабельні сорти та гібриди низької якості. Питома вага цих сортів та гібридів в загальній площі становить близько 55 відсотків. Столові сорти винограду складають близько 7%. Незначними (близько 38%) є площі під високоцінними європейськими технічними сортами винограду.

Відродженню галузі сприяла державна підтримка розвитку виноградарства, що здійснювалася за рахунок коштів 1,5% збору від виручки, одержуваної від реалізації у оптово-роздрібній торгівельній мережі алкогольних напоїв згідно відповідного закону.

За період дії бюджетної програми „Закладання і нагляд за молодими садами, виноградниками та ягідниками” з 2000 року в області посаджено 1,2 тис. га виноградників.

Поряд з цим, валове виробництво винограду всіма категоріями господарств, яке за останні три роки становило в межах 19-21,5 тис. тонн, не забезпечує потребу населення для споживання у свіжому виді та переробної промисловості у сировині, виробничі потужності якої по розливу вин становлять понад 4 млн. декалітрів у рік.

Для завантаження наявних потужностей значна частина сировини завозиться із-за меж області.

Таким чином, існує диспропорція між потребою виноробного виробництва в сировині і можливостями сировинної бази, що проявляється:

- у дефіциті сировини, який поновлюється за рахунок завезення із-за меж області та імпорту виноматеріалів;
- у відносно високій ціні на вітчизняну сировину порівняно з цінами на імпорту;
- у сортовому складі виноградних насаджень: недостатньо високоцінних технічних сортів винограду, у тому числі червоних сортів;

– у відсутності належного, сучасного розсадництва.

Сьогоднішній стан виноградарства в області не сприяє розвитку виноробства.

В умовах глобалізації ринку вина та вступу України в СОТ конкуренція загострюється, що потребує перебудови галузі таким чином, щоб її продукція відповідала високим вимогам ринку.

Таким чином, постає необхідність розробки та прийняття Програми регіонального розвитку виноградарства та виноробства Закарпаття. Для цього необхідно вирішити такі завдання:

- проаналізувати стан галузі виноградарства та виноробства Закарпатської області та причини виникнення кризових явищ;
- визначити невідкладні заходи для забезпечення розвитку виноградарства та виноробства області;
- розробити регіональну програму розвитку виноградарства та виноробства Закарпаття.

Одним з можливих шляхів виходу з кризового становища виноградарської галузі є частковий перехід на сорти винограду з груповою стійкістю до хвороб та несприятливих факторів середовища, які відкривають реальні можливості для економічного піднесення виноградарських господарств. Як видно з табл. 1 площі виноградних насаджень за останні 15 років значно зменшились. Так, за даними статистичного управління, в 2015 році з 3800 га насаджень доля сільгосп підприємств становить 1400 га та населення (аматорів виноградарів) - 2400 га.

Таблиця 1

Динаміка змін виноградарсько-виноробної галузі в Закарпатській області

Показник	1990	2000	2010	2012	2013	2014	2015
Площа тис. га	5,5	4,9	3,9	3,7	3,9	3,7	3,8
У т.ч. у плодоносному віці	5,1	4,5	3,6	3,6	3,7	3,6	3,7
Валовий збір, тис. т.	28,5	41,9	20,3	21,9	26,2	29,0	27,2
Урожайність із площі насаджень у плодоносному віці, ц з 1 га	51,5	86,1	51,7	59,0	67,6	78,7	73,9

В зв'язку з цими проблемами в галузі, виробництво винограду на душу населення знизилось до 2,5–3 кг. Щоб довести норму споживання до рекомендованої (10-12 кг) необхідно збільшити виробництво винограду в 3-4 рази. За попередніми розрахунками у Закарпатській області необхідно мати більше виноградних насаджень столового напрямку використання різних строків досягання для повноцінного забезпечення населення високовітамінною продукцією.

З табл. 2 видно, що при збільшенні площ виноградних насаджень в 2025 році до 7500 га, валовий збір складе 66,0 тис. т винограду. Такий валовий збір дасть змогу забезпечити вітамінною продукцією населення області та задовольнити потреби виноробів у сировині.

Великі витрати ручної праці та високий ціновий диспаритет винограду і ресурсів обумовили зростання собівартості винограду та, як наслідок, зниження економічної ефективності галузі, а в останні роки її збитковість. Становище в галузі ускладнюється також внаслідок закладання виноградників на значних площах рядовим садивним матеріалом низьких санітарно-селекційних категорій, що не дає можливості створювати повноцінні насадження. Закладання виноградників імпортованими саджанцями не вирішує цю проблему, оскільки даний садивний матеріал в більшості випадків не відповідає екологічним умовам виноградарської зони України та спричиняє збільшення системних захворювань насаджень.

Через необґрунтовано низькі закупівельні ціни на виноград і зростання вартості матеріально-технічних ресурсів значна кількість виноградарських підприємств, особливо тих, що не мають своєї переробки, відмовляються від вирощування винограду. Реалізація столового винограду сільгосп підприємств і населення здійснюється здебільшого на ринках в

кіосках, в палатках і т.д. Суттєво покращить збут продукції – спорудження оптових сільськогосподарських ринків де з ланцюга виробник-покупець виключиться посередник, що здешевить продукцію виноградарства і збільшить валовий обіг.

Таблиця 2

Параметри розвитку виноградарства до 2025 року

Показники	Фактичний обсяг, 2014 р.	Прогнозований обсяг за роки				
		2017	2018	2019	2020	2025
Валовий збір, тис. т	27,2	33,0	33,0	33,0	38,0	66,0
Площі виноградних насаджень, га	3800	4300	4800	5300	5800	7500
Врожайність, ц/га	73,9	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Поряд із вищезазначеними чинниками, до основних проблем розвитку галузі слід віднести також значне зниження рівня механізації виробництва, відсутність системи підготовки та перепідготовки кадрів спеціалістів і робітників масових професій та інше.

Причини виникнення проблем

Складна ситуація в виноградарсько-виноробній галузі обумовлена:

- розміщення виноградних насаджень без врахування екологічних умов території, підбору сортименту та схем садіння виноградників;
- порушенням технології закладання та вирощування винограду;
- несприятливою ціновою ситуацією на ринку винограду та матеріально-технічних ресурсів;
- неефективною структурою управління галуззю та організаційним роз'єднанням суб'єктів виноградарсько-виноробного підкомплексу;
- недосконалістю чинного законодавства з питань ведення виноградарсько-виноробної галузі;
- відсутністю паритетних економічних відносин між суб'єктами інтеграційної структури “виробник винограду — виробник вина”;
- відсутністю матеріальних стимулів та низьким доходом працюючих у виноградарстві;
- відсутністю необхідних інвестицій для створення сучасної матеріально-технічної бази розсадницьких господарств;
- відсутністю системи підготовки та перепідготовки спеціалістів та робітників масових професій.

Виходячи із зазначеного вище, основними завданнями Регіональної Програми розвитку виноградарства та виноробства в області до 2025 року є:

- реалізація державної політики України щодо регулювання розвитку цієї галузі економіки, концентрації фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, виробничого, науково-технічного потенціалу для розв'язання головних проблем галузі;

- визначення, резервування та надання земель сільськогосподарського призначення, придатних для вирощування винограду, виключно для посадки виноградників;

- структуризація бюджетної підтримки галузі виноградарства в області за напрямками та рівнями бюджетів, максимальне сприяння з боку місцевих органів виконавської влади та органів місцевого самоврядування суб'єктам господарювання, що займаються або виявили бажання займатися виноградарством та виноробством;

- доведення валового виробництва винограду у 2025 році до 66 тис. тонн, що забезпечить потреби населення у споживанні у свіжому виді та переробної промисловості якісною сировиною.

Розвиток галузі виноградарства має забезпечуватися шляхом:

- проектування і закладання нових насаджень на основі сучасних наукових розробок,

- насамперед, детальної комплексної оцінки екологічних умов території, де кожен сорт зможе сповна реалізувати свій природно-генетичний потенціал;
- складання і ведення кадастру виноградників;
  - нарощування обсягів виробництва сертифікованого садивного матеріалу винограду, з метою створення сучасних довговічних і високопродуктивних виноградників;
  - проведення виваженої сортової політики, при закладанні насаджень провідне місце повинні займати виключно кращі клони районуваних сортів;
  - впровадження інтенсивних, ресурсозберігаючих технологій закладання і догляду за насадженнями;
  - стимулювання розвитку виноградарства в фермерських господарствах, які можуть швидко наситити ринок столовим виноградом та виробляти високоякісні вина місцевості;
  - налагодження виробництва спеціалізованої виноградарської техніки на базі промислових підприємств області;
  - нарощування виробництва столового винограду, збільшення пропозиції свіжого винограду на внутрішньому ринку, здійснення заходів по створенню оптових ринків сільськогосподарської продукції;
  - впровадження зваженої цінової політики на ринку технічного винограду з урахуванням економічних інтересів, як виноградарів так і виноробів;
  - здійснення заходів щодо технічного переоснащення підприємств первинного та вторинного виноробства на основі комплексної механізації та автоматизації технологічних процесів;
  - удосконалення системи оплати праці та матеріального стимулювання, особливо для робітників, що зайняті на закладанні і догляді за молодими насадженнями;
  - створення ефективної системи забезпечення галузі кваліфікованими кадрами шляхом підготовки фахівців за цільовим направленням, розширення практики інформаційно-консультаційного обслуговування виноградарських підприємств;
  - налагодження страхового механізму утримання виноградних насаджень, що викликано залежністю їх продуктивності та якості одержуваного врожаю від погодних умов;
  - впровадження контролю якості вина та виноробної продукції та виявлення ГМО в продуктах харчування через акредитовані за європейськими стандартами ISO 17025;
  - поглиблення науково-методичного забезпечення галузі, розповсюдження науково-технічної та комерційної інформації.

Фінансування виконання заходів визначених Програмою передбачається здійснювати за рахунок (таблиця 3):

Таблиця 3

**Ресурсне забезпечення Регіональної програми
«Виноградарство і виноробство Закарпатської області до 2025 року» млн. грн.**

Обсяг коштів, які пропонується залучити на виконання Програми	Етапи виконання програми					Усього витрат на виконання програми
	І етап			II етап	III етап	
	2017	2018	2019	2020-2022	2023-2025	
Обсяг ресурсів всього	193,05	184,8	187,0	248,5	251,5	1064,85
в т. ч. - обласний бюджет	2,35	3,6	4,85	9,35	12,35	32,5
- кошти небюджетних джерел	190,7	181,2	182,15	239,15	239,15	1032,35

- цільового спрямування коштів Державного бюджету на розвиток галузі;

- коштів обласного і районних бюджетів;
- власних коштів сільгоспвиробників;
- інвестиційних коштів;
- інших джерел фінансування.

Потреба в інвестиціях на створення виноградних насаджень і маточників підщепних лоз на період до 2025 року та розкорчування старих насаджень наведені у табл. 4.

Таблиця 4

Потреба у капіталовкладеннях на створення виноградних насаджень

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	В середньому за рік	
				2020-2022	2023-2025
Посадка виноградників, тис. га	0,5	0,5	0,5	0,7	0,7
Розкорчування насаджень, тис. га	1,0	0,5	0,5	-	-
Потреба у капіталовкладеннях, млн. грн.	187,5	177,5	177,5	234,5	234,5
у т.ч. на посадку та догляд за молодими насадженнями	167,5	167,5	167,5	234,5	234,5
на розкорчування	20,0	10,0	10,0	-	-
Потреба у капіталовкладеннях для розсадництва, млн. грн.	2,2	2,7	3,65	3,65	3,65
у т.ч. на посадку маточників	2,2	2,7	3,65	3,65	3,65
на розкорчування	-	-	-	-	-

Для ефективного підвищення рентабельності виноградарства та виведення галузі з занепаду необхідно інноваційне оновлення.

Основні складові інноваційної технології вирощування винограду:

- вибір території з оптимальними екологічними умовами для виноградних насаджень,
- підбір високопродуктивних сортів і клонів винограду,
- раціональні системи формування кущів,
- захист винограду від шкідників та хвороб,
- науково обґрунтовані дози внесення добрив,
- системи утримання ґрунту.

Ці складові дадуть змогу виробляти конкурентно спроможну продукцію. і суттєво збільшити виробництво винограду.

Основними завданнями Програми є збільшення площ виноградних насаджень у всіх категоріях господарств до 7,5 тис. га та підтримка конкурентоспроможності виноградарства і виноробства в умовах інтеграції України до світового економічного простору за наступними напрямками (табл. 5):

При цьому слід провести:

1. Сортову структурну перебудову виноградарства, яка передбачає закладання виноградників:
  - столовими сортами до 10-12% від загальної площі;
  - технічними білими сортами до 35 - 50% від загальної площі;
  - технічними червоними сортами до 25 - 40% від загальної площі;
  - сортами з груповою стійкістю до 5% від загальної площі для виробництва соків;
2. Вікову структурну перебудову виноградарства, що передбачає оновлення 50% наявних промислових виноградних насаджень.

**Параметри розвитку виноградарства в підприємствах Закарпатської області
до 2025 року**

Роки	Посадка, тис. га	Розкорчу- вання, тис. га	Загальна площа, тис. га	у т.ч. плодонос- них, тис.га	Урожай- ність, ц/га	Валовий збір, тис.т	у т.ч.	
							техніч- ні сорти	столові сорти
У середньому за 2010-2015 рр. (факт)	-	-	3,8	3,7	73,9	27,2	-	-
2016 (план)	-	-	3,8	3,7	75,0	30,0	-	-
Прогноз								
2017	0,5	1,0	3,3	3,3	100,0	33,0	29,5	3,5
2018	0,5	0,5	3,3	3,3	100,0	33,0	29,5	3,5
2019	0,5	0,5	3,3	3,3	100,0	33,0	29,5	3,5
Всього за 2016-2019 рр.	1,5	2,0	-	-	-	-	-	-
В середньому за рік	0,5	0,67	3,3	3,3	100,0	33,0	29,5	3,5
2020	0,7	-	4,0	3,8	100,0	38,0	34,0	4,0
2021	0,7	-	4,7	4,3	100,0	43,0	38,5	4,5
2022	0,7	-	5,4	4,8	100,0	48,0	43,0	5,0
2023	0,7	-	6,1	5,2	100,0	52,0	47,5	5,5
2024	0,7	-	6,8	5,9	100,0	59,0	53,0	6,0
2025	0,7	-	7,5	6,6	100,0	66,0	59,0	7,0
В середньому за рік	0,7	-	5,75	5,1	100,0	46,0	45,8	5,33
Всього за 2016-2025 рр.	5,7	-	-	-	-	-	-	-
В середньому за рік	0,63	0,22	-	-	-	-	-	-

3. Оптимізацію розміщення виноградних насаджень на основі детального урахування екологічних умов території (рельєфу, ґрунтового покриву, мікроклімату). При виборі території під насадження також слід враховувати ґрунтові особливості, які значною мірою впливають на кількість та якість врожаю, а саме гранулометричний склад, запаси гумусу, вміст активних карбонатів, щільність, твердість, близькість залягання ґрунтових вод. При розміщенні виноградників необхідно враховувати:

- мікрорональну закладку насаджень;
- морозостійкість та зимостійкість сортів;
- придатність підщеп до ґрунтових особливостей;
- відповідну експозицію та стрімкість схилів;
- покращення стану навколишнього середовища шляхом впровадження біометодів та енерго-ресурсозберігаючих технологій догляду за насадженнями.

4. Створення та ведення кадастру виноградників, який базується на методах комплексної ампелоекологічної оцінки території з визначенням координат ділянки (ідентифікацією на місцевості) та використанням сучасних геоінформаційних систем (ГІС).

5. Ліквідація зрідженості виноградних насаджень:

- перезакладання виноградників, які мають зрідженість понад 50%.

6. Створення місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, районними відділами Держгеокадастру спільно з Обласним проектно-технологічним центром родючості та якості ґрунтів бази даних наявності земель, придатних для закладки виноградників в розрізі районів, сільських рад, населених пунктів, контурів та власників цих земель або користувачів.

7. Затвердження районних програм розвитку виноградарства та виноробства на період до 2025 року.

8. Розкорчування старих садів і виноградників, що не використовуються, в зонах сприятливих для розвитку виноградарства з послідуною посадкою виноградних насаджень.

9. Розвиток власного розсадництва з переведенням на сертифіковану основу.

10. Боротьба з шкідниками та захворюваннями виноградників.

11. Дослідницькі програми в області винограду та винопродукції.

12. Програма утилізації відходів виноробства з метою охорони навколишнього природного середовища.

У результаті виконання програми передбачається:

1. Доведення площ виноградних насаджень у 2025 році до 7,5 тис. га та валового виробництва винограду до 66 тис. тонн.

2. Визначення, резервування та надання земель сільськогосподарського призначення, придатних для вирощування винограду, виключно для посадки виноградників.

3. Структуризація бюджетної підтримки галузі виноградарства в області за напрямками та рівнями бюджетів.

4. Збалансування попиту та пропозиції на столовий виноград і винопродукцію за її видами на внутрішньому ринку.

5. Збільшення експорту вино продукції.

6. Досягнення конкурентоспроможності виноградної та виноробної продукції.

7. Реалізація стратегічного напрямку розвитку виноробства відповідно до кон'єктури ринку, збільшення обсягів виробництва марочних вин.

8. Реалізація стратегічного напрямку розвитку виробництва кон'яку – збільшення марочної продукції до 15%.

9. Забезпечення вирощування саджанців виноградних в кількості 1 млн. штук щорічно.

10. Підвищення рівня ефективної зайнятості сільського населення, рівня доходів та середньомісячної заробітної плати працівників галузі виноградарства.

11. Збільшення завантаження виноробних підприємств, збереження робочих місць на виноградарських та виноробних підприємствах.

Таблиця 6

Прогноз посадки, розкорчування та наявності виноградників по районах Закарпатської області на кінець 2025 року

№	Райони	Заг. площа виноградників на початок 2015 р., га	Протягом 2017-2025 рр.		Загальна площа на кінець 2025 р.
			Закладання насаджень, га	Розкорчування насаджень, га	
1	Берегівський	1126	1600	550	2176
2	Мукачівський	1012	1400	500	1912
3	Іршавський	860	1300	450	1710
4	Ужгородський	400	700	250	850
5	Виноградівський	425	700	250	875
	Всього, тис. га	3823	5700	2000	7523

12. Впровадження в практику базових агроекологічних вимог і стандартів відповідно до регламентів ЄС.

Загальний економічний ефект буде залежати від кон'юнктури споживчого ринку та державної політики в регулюванні розвитку галузі. Прогнозні розрахунки економічної діяльності галузі представлені у табл. 6 та 7.

Таблиця 7

Економічні показники розвитку виноградарства до 2025 року

Показники	2010-2015 (в серед- му за рік)	Прогноз				
		2017	2018	2019	В середньому за рік	
					2020-2022	2023-2025
Загальна площа, тис. га.	3,8	4,3	4,8	5,3	5,8	7,5
Плодоносна площа, тис. га.	3,7	3,3	3,3	3,3	4,3	5,9
Валовий збір, тис. т.	27,2	33,0	33,0	33,0	38,0	66,0
Урожайність, ц/га	73,9	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Реалізовано продукції, тис. т.	5,0	5,0	5,0	5,0	6,5	10,0
Собівартість реалізованої продукції, млн. грн.	8,3	20,0	22,5	22,5	32,5	50,0
Собівартість 1ц продукції, грн.	163,9	400	450	450	500	500
Ціна реалізації 1ц, грн.	214,5	800	900	900	950	1000
Виручка від реалізації, млн. грн.	10,81	40,0	45,0	45,0	61,75	100,0
Прибуток, млн. грн.	2,55	20,0	22,5	22,5	29,25	50,0
Прибуток на 1ц, грн.	51,0	400	450,0	450,0	450,0	500,0
Прибуток на 1 га, грн.	689,2	6060,6	6818,2	6818,2	6802,3	8474,6
Вартість товарної продукції на 1 га, грн.	2921,6	12121,2	13636,4	13636,4	14360,5	16949,2
Рівень рентабельності, %	30,9	100,0	100,0	100,0	90,0	100,0

Висновки. Програма реорганізації виноградарсько-виноробної галузі Закарпатської області, яка пропонується, дозволить створити прийнятні умови для її стабілізації та подальшого ефективного функціонування з метою насичення внутрішнього ринку регіону якісною конкурентоспроможною продукцією, а також підвищення її експортного потенціалу.

Використані джерела

1. Глагола І. А. Виноградарство Закарпаття / І. А. Глагола. – Ужгород, 1994. – 135 с.
2. Белоус І. В. Стратегія розвитку виноградарства і виноробства України та передумови виходу їх продукції на світовий ринок / І. В. Белоус. – Одеса, 2015. – 199 с.
3. Попович О. І. Сортовий склад виноградників Закарпатської області / О. І. Попович // ВиноГрад. – 2011. – № 6-7. – С. 54-57.
4. Белоус І. В. Інноваційний розвиток галузі виноградарства України як складова ефективної інтеграції її у світовий економічний простір / І. В. Белоус // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. – Одеса. – 2009. – № 13. – С. 7-15.
5. Власов В. В. Ампелоекологічні дослідження як один із кроків поліпшення виноградарської галузі в Україні / В. В. Власов, Ю. Ю. Булаєва // Виноградарство і виноробство: міжв. тем. наук. зб. – Одеса: ННЦ «ІВіВ ім. В. Є. Таїрова», 2010. – Вип. 47. – С. 24-27.
6. Власов В. В. Проблеми виноградарства України і аналіз напрямів їх вирішення / В. В. Власов, Л. П. Гінгін // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. праць. – Одеса: ОДАУ, 2012.
7. Белоус І. В. Проблеми економіки та управління національним господарством [Текст] / І. В. Белоус // Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. . – Одеса-Ялта, 2013.

Власов В. В., Белоус И. В., Джабурия Л. В., Любка О. С.

Проблемы виноградарства и виноделия Закарпатской области и пути их решения

Определены и научно обоснованы пути решения виноградарства и виноделия Закарпатского региона. Параметры эффективного развития виноградарства и виноделия обобщены в виде региональной программы. Согласно проекту Программы развития отрасли виноградарства Закарпатской области может быть обеспечено путем инновационного обновления. В статье определены основные параметры развития виноградарства на предприятиях Закарпатской области до 2025 года и прогнозные расчеты экономической деятельности виноградарства на Закарпатье.

Ключевые слова: виноградарство, виноделие, Закарпатская область, региональная программа развития, эффективность, инновации.

V. V. Vlasov, L. V. Dzhaburia, I. V. Belous

Prospects for the viticulture and winemaking development of Zakarpatskiy region

The prospects for the viticulture and winemaking development of Zakarpatskiy region are defined. The parameters of efficiency viticulture and winemaking development are compiled in Regional program of development. According to the project of Program the viticulture development in Zakarpatskiy region can be achieved through innovative upgrades. The article shows the main parameters of viticulture in Zakarpatskiy region enterprises up to 2025 and projections of economic activity of Zakarpatskiy region viticulture.

Keywords: viticulture, winemaking, Zakarpatskiy region, regional program of development, efficiency, innovation.

УДК 634.8:631.1

*В. В. Власов, д-р с.-г. наук, чл.-кор. НААН України,
Л. В. Джабурия, канд. техн. наук,
І. В. Белоус, канд. екон. наук
Національний науковий центр
«Інститут виноградарства і виноробства ім. В. Є. Таїрова»*

*В. М. Ласкавий, канд. с.-г. наук,
О. Р. Кузьменко, канд. с.-г. наук,
Н. Г. Гетьман, ст. наук. спів.
Інститут олійних культур
Україна*

СТАБІЛІЗАЦІЯ ТА РОЗВИТОК ВИНОГРАДАРСТВА В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2025 РОКУ

Стаття присвячена розробці механізму стабілізації і подальшого розвитку виноградарсько-виноробної галузі Запорізької області на основі використання сучасних інноваційних прийомів з метою насичення внутрішнього продовольчого ринку конкурентоспроможною продукцією та підвищення її експортного потенціалу.

Ключові слова: виноградарство, виноробство, розвиток, продуктивність, ефективність, інновація, ринок.